

Sygn. akt II UK 73/08

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 23 października 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Zbigniew Myszka (przewodniczący)

SSN Beata Gudowska (sprawozdawca)

SSN Herbert Szurgacz

w sprawie z wniosku M. B.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych
o ubezpieczenie społeczne,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 23 października 2008 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczynie od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 26 września 2007 r.,

oddala skargę.

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 15 września 2006 r. Sąd Okręgowy, Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił częściowo decyzję Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 26 lipca 2005 r., stwierdzającą, że M. B. podlega – z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej jako agent ubezpieczeniowy – obowiązkowemu ubezpieczeniu emerytalnemu, rentowemu i wypadkowemu

nieprzerwanie od dnia 1 stycznia 1999 r. Ustalił, że ubezpieczona do dnia 19 kwietnia 2001 r. korzystała z urlopu macierzyńskiego, a od dnia 20 kwietnia do dnia 31 maja 2001 r. sprawowała opiekę nad dziećmi, więc ten okres wyłączył z okresu obowiązkowego ubezpieczenia społecznego. Oddalił natomiast odwołanie dotyczące wyłączenia z okresu ubezpieczenia od dnia 20 lutego 2003 r. do dnia 21 czerwca 2005 r. okresów, które ubezpieczona wskazywała jako przerwy w działalności, wielokrotnie wyrejestrowując się z ubezpieczeń społecznych (ogółem 37 razy) po 4 dni w każdym tygodniu (od czwartku do niedzieli), bez zgłoszenia tego w ewidencji działalności gospodarczej.

Sąd Apelacyjny, Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 26 września 2007 r. oddalił apelację ubezpieczonej, przyjmując – na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 5 i art. 12 w związku z art. 13 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74) – że osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą podlegają obowiązkowi ubezpieczenia emerytalnego i rentowego oraz wypadkowego od dnia rozpoczęcia do dnia zaprzestania wykonywania działalności gospodarczej. Możliwe jest czasowe zaprzestanie prowadzenia działalności z różnych przyczyn (np. choroby, urlopu, wyjazdu), lecz powinno być zgłoszone do ewidencji działalności gospodarczej. W każdym razie organ rentowy ma możliwość badania, czy takie zgłoszenie odpowiada rzeczywistemu stanowi rzeczy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2005 r., I UK 105/04, OSNP 2005, nr 13, poz. 198).

Ustalenia faktyczne doprowadziły Sąd drugiej instancji do wniosku, że ubezpieczona nie zaprzestała działalności gospodarczej w okresach, w których dokonywała wyrejestrowania z ubezpieczeń społecznych. W ocenie Sądu drugiej instancji, działalność gospodarcza nie może mieć charakteru przypadkowego, a częstotliwość dokonywanych przez ubezpieczoną przerw przeczy zasadom racjonalnej gospodarki. Ubezpieczona jako przedsiębiorca, inaczej niż pracownik w ramach stosunku pracy, sama dysponuje czasem przeznaczonym na wykonywanie działalności i może go wykorzystać na bezpośrednie świadczenie usług agenta ubezpieczeniowego, na czynności pomocnicze, wreszcie może swój czas przeznaczyć na sprawy prywatne (opieka nad dziećmi, leczenie, sprawy rodzinne, urlop, itp.).

Skarga kasacyjna ubezpieczonej, obejmująca wyrok Sądu drugiej instancji w części oddalającej, zawierała wniosek o jego zmianę w tej części i uwzględnienie odwołania. Została oparta na obydwu podstawach. W zakresie naruszenia prawa materialnego skarżąca zarzuciła błędną wykładnię art. 6 ust. 1 pkt 5 i art. 13 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych w związku z art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 19 listopada 1999 r. – Prawo działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 101, poz. 1178 ze zm.), nieuwzględniającej treści rozporządzeń Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 4 grudnia 1998 r. w sprawie określenia wzorów zgłoszeń do ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego, imiennych raportów miesięcznych i imiennych raportów miesięcznych korygujących, zgłoszeń płatnika, deklaracji rozliczeniowych i deklaracji rozliczeniowych korygujących oraz innych dokumentów (Dz. U. z 1998 r. Nr 149, poz. 982 ze zm.) oraz Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 6 sierpnia 2003 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie określenia wzorów zgłoszeń do ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego, imiennych raportów miesięcznych i imiennych raportów miesięcznych korygujących, zgłoszeń płatnika, deklaracji rozliczeniowych i deklaracji rozliczeniowych korygujących oraz innych dokumentów (Dz. U. Nr 150, poz. 1457). Z treści tych rozporządzeń wynika tymczasem możliwość zaprzestania prowadzenia działalności gospodarczej bez wykreślenia jej z ewidencji, choć powodu ani okresu zaprzestania wykonywania działalności gospodarczej nie sprecyzowano. W rozporządzeniu obowiązującym od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia 30 września 2003 r. przewidziane było oświadczenie o zaprzestaniu prowadzenia pozarolniczej działalności, z podaniem odmiennych kodów na oznaczenie zaprzestania prowadzenia działalności gospodarczej (kod 111) i ostatecznej likwidacji poprzez wykreślenie z ewidencji (kod 113). W kolejnym rozporządzeniu, obowiązującym od dnia 1 października 2003 r. (z dnia 6 sierpnia 2003 r.), w załączniku nr 13 powtórzono możliwość zaprzestania wykonywania działalności, bez jednoczesnego wykreślenia jej z ewidencji, wymieniając dwie różne podstawy wyrejestrowania się z ubezpieczeń społecznych, jako zaprzestanie prowadzenia działalności (kod 111) oraz wykreślenie z rejestru, ewidencji lub skreślenie z listy (kod 211). W ocenie skarżącej, w ten sposób prawodawca wskazał, że zaprzestanie prowadzenia pozarolniczej działalności, o którym mowa w

art. 13 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, może zaistnieć z dwóch odrębnych przyczyn: decyzji organu ewidencyjnego o wykreśleniu albo na skutek oświadczenia uprawnionego podmiotu o zaprzestaniu działalności. Nie istnieje obowiązek zgłoszenia w organie ewidencyjnym czasowego zaprzestania wykonywania działalności gospodarczej; w art. 7e ust. 1 pkt. 1 ustawy - Prawo o działalności gospodarczej termin „zaprzestanie” dotyczy wyłącznie likwidacji działalności i tylko w takim przypadku istnieje obowiązek zgłoszenia w organie ewidencyjnym.

W ramach drugiej podstawy kasacyjnej skarżąca wskazała na naruszenie art. 382 k.p.c., które miało istotny wpływ na wynik sprawy, gdyż „treść wyroku wskazuje, że Sąd drugiej instancji nie zapoznał się ani z uzasadnieniem orzeczenia sądu pierwszej instancji, ani z uzasadnieniem apelacji” i pominął bezsporny fakt, że pracowała tylko przez pierwsze trzy dni tygodnia, obsługując klientów w biurze, a w okresach zgłaszanego zaprzestania nie wykonywała działalności gospodarczej ani żadnych czynności pomocniczych i nie tylko nie osiągała przychodów, lecz także nie wykonywała żadnych czynności zmierzających do osiągnięcia przychodów w przyszłości.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą podlegają ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym obowiązkowo (art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 11, poz. 74). Obowiązkowy charakter tego ubezpieczenia, jego powstanie i ustanie z mocy prawa, wyklucza jakikolwiek wpływ woli podmiotów ubezpieczenia na jego istnienie, jak też dowolność w zakresie opłacania składek (por. np. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 1990 r., III UZP 21/90, OSP 1991 nr 7-8, poz. 172).

Zgodnie z art. 13 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, okresy podlegania ubezpieczeniu społecznemu wyznaczone zostały w sposób formalny terminami rozpoczęcia i zaprzestania prowadzenia działalności pozarolniczej, z czego należy wyprowadzić wniosek, że przypadające w tych ramach czasowych

faktyczne przerwy w prowadzeniu działalności gospodarczej nie mają wpływu na obowiązek ubezpieczenia. Wniosek ten znajduje potwierdzenie w przepisach ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (tekst jednolity: Dz.U. 2007 r. Nr 155, poz. 1095 ze zm.), które – w brzmieniu obowiązującym w chwili orzekania – nie przewidywały możliwości „zawieszenia działalności”, lecz jedynie „zaprzestanie” jej wykonywania (por. także wyroki Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2005 r., I UK 95/05, OSNP 2006 nr 19-20, poz. 311 oraz z dnia 4 stycznia 2008 r., I UK 208/07, niepublikowany).

Nie może być mowy o przerwach w prowadzeniu działalności gospodarczej dlatego, że działalność gospodarcza jest działalnością prowadzoną w sposób ciągły, z zamiarem jej prowadzenia w dłuższym czasie. Zamiar ten odzwierciedla uzyskanie wpisu do ewidencji działalności gospodarczej i zgłaszanie do organu ewidencyjnego powstałych po dokonaniu wpisu zmian stanu faktycznego i prawnego odnoszących się do przedsiębiorcy i wykonywanej przez niego działalności gospodarczej, w tym wskazania daty rozpoczęcia działalności i informowania o zaprzestaniu jej wykonywania. Wpis do ewidencji działalności gospodarczej nie tylko „legalizuje” jej prowadzenie, lecz także wyznacza czasowe ramy bycia przedsiębiorcą. Sąd Najwyższy przyjął, że wpis do ewidencji działalności gospodarczej ma charakter deklaratoryjny (np. wyrok SN z dnia 24 maja 2000 r., II UKN 568/99, OSNP z 2001 r. nr 22, poz. 678), lecz ma on takie znaczenie, że niewykreślenie działalności gospodarczej z ewidencji stwarza domniemanie jej prowadzenia. Skłania to do wniosku, że wykreślenie wpisu pozarolniczej działalności gospodarczej z ewidencji lub odnotowanie w tej ewidencji przerwy w jej prowadzeniu powoduje – na stałe lub okresowo – ustanie obowiązku ubezpieczenia społecznego (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 10 grudnia 1997 r., II UKN 392/97, OSNAPUS 1998 nr 19, poz. 584, z dnia 15 kwietnia 1998 r., II UKN 583/98, OSNAPUS 1999 nr 7, poz. 247, z dnia 31 marca 2000 r., II UKN 457/99, OSNAPUS 2001 nr 18, poz. 564, z dnia 21 czerwca 2001 r., II UKN 428/00, OSNP 2003 nr 6, poz. 158, z dnia 11 stycznia 2005 r., I UK 105/04, OSNP 2005 nr 13, poz. 198, oraz z dnia 16 maja 2006 r., I UK 289/05, OSNP 2007 nr 11-12, poz. 168).

Tym samym należy uznać za trafny pogląd skarżącej, że przymus ubezpieczenia obowiązuje w czasie prowadzenia działalności gospodarczej, z tym jednak, że skarżąca błędnie identyfikuje prowadzenie działalności gospodarczej z dokonywaniem czynności zwykle z tą działalnością związanych lub jej towarzyszących; twierdzi bowiem, iż w spornych okresach nie wykonywała działalności gospodarczej, gdyż nie obsługiwała klientów w biurze. Wbrew przekonaniu skarżącej, także w tych dniach tygodnia, jak w pozostałych, a więc bez przerwy, była osobą wykonującą pozarolniczą działalność gospodarczą, gdyż tak należy rozumieć prowadzenie działalności w sposób ciągły. Krótkotrwałe, przypadające w każdym tygodniu przerwy w faktycznym prowadzeniu działalności gospodarczej, nie powodują ustania na ich czas obowiązku ubezpieczenia społecznego. Przez niewykonywanie w pewnych dniach tygodnia czynności związanych z prowadzeniem zarejestrowanej działalności gospodarczej skarżąca rozkładała tylko swój czas przeznaczony na prowadzenie działalności w przedziale tygodniowym, wykorzystując cechę samodzielności prowadzenia działalności, wyrażającą się w możliwości jej organizowania oraz w ponoszeniu z tego tytułu odpowiedzialności.

Cecha ciągłości została przypisana działalności gospodarczej w definicji ustalonej w art. 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej. Przeciwnieństwem jest prowadzenie działalności w sposób „nieciągły”, a więc sezonowo lub z dłuższymi przerwami, w których następuje formalne jej zawieszenie. Znamienne jest jednak, że także po wejściu w życie od dnia 20 września 2008 r. ustawy z dnia 10 lipca 2008 r. o zmianie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 144, poz. 888), wprowadzającej zmianę do ustawy o swobodzie działalności gospodarczej przez dodanie art. 14a i 27a i b, dopuszczających zawieszenie działalności gospodarczej przez przedsiębiorcę, nie usunięto z definicji przewidzianej w art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej frazy o wykonywaniu działalności w sposób zorganizowany i ciągły.

Obowiązujące w chwili wydania decyzji przepisy ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz ustawy o swobodzie działalności gospodarczej nie przewidywały instytucji „zawieszenia działalności”, lecz jedynie „zaprzestanie” jej

wykonywania. Skarżąca miała tego świadomość, wymieniając dwie różne podstawy wyrejestrowania działalności – albo decyzją organu ewidencyjnego o jej wykreśleniu, albo na skutek oświadczenia uprawnionego podmiotu o zaprzestaniu prowadzenia działalności. Zawieszenie działalności gospodarczej i odpowiadające mu dobrowolne ubezpieczenie społeczne przewidziano w ustawie o swobodzie działalności gospodarczej od dnia 10 sierpnia 2008 r. (por. art. 7 ustawy z dnia 10 sierpnia 2008 r.), lecz zmiana ta nie ma wpływu na rozstrzygnięcie, gdyż nie dotyczy spraw prawomocnie zakończonych (art. 13 ustawy z dnia 10 sierpnia 2008 r.), jak też nie dotyczy zawieszenia działalności na okres krótszy niż miesiąc.

Rozpoznając kasację w granicach drugiej podstawy, Sąd Najwyższy zaważył, że skarżąca, zarzucając naruszenie art. 382 k.p.c., nakazującego Sądowi drugiej instancji orzekanie na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym, w rzeczywistości tej podstawy skargi nie uzasadniła. Zarzut, że „Sąd drugiej instancji nie zapoznał się ani z uzasadnieniem orzeczenia sądu pierwszej instancji, ani z uzasadnieniem apelacji” niczego nie wyjaśnia, zwłaszcza że Sąd drugiej instancji nie kwestionował poglądu, iż zaprzestanie wykonywania działalności gospodarczej skutkuje uchynieniem obowiązku ubezpieczenia społecznego, wskazał jednak, że poczynione ustalenia nie dają podstaw do stwierdzenia, że skarżąca zaprzestała prowadzenia takiej działalności w okresach przez siebie wskazanych.

Z tych względów Sąd Najwyższy skargę kasacyjną oddalił (art. 398¹⁴ k.p.c.).